

Л. Х. Тихончук,
к. н. держ. упр., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ В РЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

L. Tikhonchuk,
PhD Public Administration, Associate Professor, National University of Water and Environmental Engineering, Rivne

INTEGRATION OF THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF UKRAINE IN RESOLVING
COMMERCIAL DISPUTES IN INTERNATIONAL ORGANIZATIONS

Метою статті є дослідження процесів вирішення торгово-політичних спорів у різних країнах світу з використанням кластерного аналізу та на основі цього надати рекомендації щодо формування системи державного управління України в регулюванні міжнародних економічних конфліктів. Актуальність теми полягає в тому, що розвиток міжнародних економічних відносин в ХХ столітті супроводжується інтенсивними пошуками світовою спільнотою шляхів скорочення кількості та ефективного врегулювання спорів, що виникають як між безпосередніми учасниками зовнішньоекономічних угод, так і між державами. В статті проведено кластеризацію країн за їх певними особливостями державних структур, які регулюють вирішення економічних конфліктів. Досліджено стадії виникнення конфліктів у міжнародних економічних відносинах. Проаналізовано дані щодо вирішення комерційних та торгово-політичних спорів у міжнародних інстанціях за країнами у 2000—2015 рр. За результатами досліджень сформувано пропозиції щодо удосконалення системи державного управління України в регулюванні міжнародних економічних конфліктів.

The purpose of the article is to study the processes of solving trade and political disputes in different countries of the world with the use of cluster analysis and, on the basis of this, to give recommendations on the formation of the system of public administration of Ukraine in the regulation of international economic conflicts. The urgency of the topic is that the development of international economic relations in the XX century is accompanied by intense searches by the world community of ways to reduce the number and effective settlement of disputes that arise both between direct participants in foreign economic agreements and between states. The article deals with the clustering of countries by their specific features of state structures that regulate the resolution of economic conflicts. The stages of emergence of conflicts in international economic relations are investigated. The data on the solution of commercial, commercial and political disputes in international instances by countries in 2000—2015 is analyzed. According to the results of the research, proposals were made to improve the system of public administration of Ukraine in the regulation of international economic conflicts.

*Ключові слова: комерційні спори, міжнародні організації, ООН, кластеризація, інтеграція.
Key words: commercial disputes, international organizations, UN, clustering, integration.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З глобалізацією міжнародних економічних відносин зросло число спорів, що тягне за собою істотні збитки для учасників і ускладнення міждержавних відносин. У зв'язку з цим виникає необхідність державного регулювання міжнародних економічних відносин, включаючи і

механізм, що дозволяє запобігати і ефективно вирішувати виникаючі конфлікти з мінімальними витратами. Споры, що виникають у міжнародних економічних відносинах можна розділити на дві принципово різні великі групи: комерційні — виникають між безпосередніми учасниками зовнішньоекономічних операцій, тобто між

суб'єктами господарювання, і торгово-політичні — виникають між державами у зв'язку з питань регулювання і обмеження зовнішньоекономічних операцій, а також між державами і окремими суб'єктами господарювання, зокрема, коли уряд певної країни виступає проти недобросовісної комерційної практики фірм або намагається під цим приводом обмежити імпорт. Кожен контрагент прагне до забезпечення найбільш сприятливих комерційних умов, нерідко навіть на шкоду комерційного партнера, а уряди відстоюють інтереси вітчизняних виробників усіма доступними їм засобами, в тому числі і не завжди достатньо обґрунтованими. Тому розвиток міжнародних економічних відносин в ХХ ст. супроводжується інтенсивними пошуками світовою спільнотою шляхів скорочення кількості та ефективного врегулювання спорів, що виникають як між безпосередніми учасниками зовнішньоекономічних угод, так і між державами.

Рис. 1. Стадії виникнення конфліктів у міжнародних економічних відносинах

Джерело: сформовано автором на основі [1—4].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вітчизняними науковцями І. Грицяк, О. Оржель, О. Рудік, Л. Прокопенко, М. Лахиж, Н. Шаповалова, І. Озимок, К. Волчук та іншими розглядаються певні аспекти та тенденції розвитку процесу інтеграції публічного управління та адміністрування в Україні до світової спільноти, досліджується його вплив на систему державного управління. На сьогодні зазначена тематика має значний рівень розробленості, як з боку науковців теоретиків, так і спеціалізованих інституцій. Проте разом з цим на сьогодні в науковій літературі відсутні чіткі орієнтири в інтеграції системи державного управління України у вирішенні торгово-політичних спорів у міжнародних організаціях.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження процесів вирішення торгово-політичних спорів у різних країнах світу з використанням кластерного аналізу та на основі цього надати рекомендації щодо формування системи державного управління України в регулюванні міжнародних економічних конфліктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

З метою врегулювання комерційних суперечок світовою спільнотою вже в 20-х роках ХХ ст. почали розроблятися відповідні нормативні документи, які в подальшому по мірі розширення і ускладнення зовнішньоекономічних зв'язків уточнювалися і оновлювалися. У другій половині ХХ ст. був створений механізм вирішення міждержавних зовнішньоекономічних суперечок різними методами — погоджувальними, арбітражними і судовими. Крім того, був розроблений і використовувався комплекс міжнародно-правових актів, зокрема,

узгоджувальні регламенти Комісії Організації Об'єднаних Націй з питань міжнародної торгівлі. Тому в таких умовах визначення ролі міжнародних організацій в регулюванні економічних конфліктів має значну цінність з огляду на новітні події в Україні [5, с. 32]. В сучасних умовах у науковій літературі практично не відображено чіткі орієнтири інтеграції системи державного управління України до структур міжнародних організацій у вирішенні торгово-політичних спорів. Перш за все ця теза пояснюється тим, що в новітній системі координації міжнародної торгівлі та міжнародних економічних відносин існує досить велика кількість міжнародних організацій, які в рамках своїх компетенцій вирішують ті чи інші міжнародні економічні конфлікти. Проте як саме інтегрувати та оптимізувати системи державних інституцій економічної дипломатії України до цього середовища є досить значною проблемою. Для вирішення цієї задачі, на нашу думку, доцільно використати кластерний підхід, який дає змогу сформувати кластери країн за їх певними особливостями державних структур, які регулюють вирішення економічних конфліктів [2, с. 84].

Головне призначення кластерного аналізу — це розбиття множини досліджуваних об'єктів і ознак на однорідні в деякому сенсі групи, або кластери. Методи кластерного аналізу можна застосовувати навіть тоді, коли мова йде про групування, в якому все зводиться до утворення груп за кількісною ознакою. Велика перевага кластерного аналізу в тому, що він дає можливість здійснювати розбивку об'єктів не за одним параметром, а за рядом ознак. Крім того, кластерний аналіз, на відміну від більшості математико-статистичних методів, не накладає ніяких обмежень на вид аналізованих об'єктів і дозво-

Таблиця 1. Аналіз даних щодо вирішення комерційних та торгово-політичних спорів у міжнародних інстанціях за країнами у 2000–2015 рр.

Країна	Членські внески в ООН, млн дол. США	Сальдо торгового балансу у 2015 р., млрд дол.	Чистий експорт послуг у 2015 р., млрд дол.	Кількість позовів вирішення міжнародних економічних конфліктів	У т.ч. кількість поданих позовів у			
					Міжнародний Суд ООН	Міжнародний арбітраж	Регіональні спеціалізовані суди	Міжнародний суд СОТ
Австралія	54	-4,7	-0,5	121	12	45	32	32
Австрія	123	-2,6	15,5	124	24	12	45	43
Британія	101	6,5	5,2	159	23	15	67	54
Гонконг	87	24,7	-13,2	136	32	13	35	56
Данія	65	-176,6	84,6	171	4	54	57	56
Індія	54	-123,4	22,4	117	5	15	43	54
Ірландія	43	5	8,3	143	3	32	65	43
Іспанія	65	-133,9	38,5	157	15	43	45	54
Італія	43	42,8	-5,8	187	12	23	76	76
Канада	131	-139,5	32,4	156	21	12	56	67
Китай	43	-13,6	-7,3	316	32	151	32	101
Північна Корея	434	47,4	-17	112	12	43	13	44
Алжир	4	298,1	-9,6	83	0	54	23	6
Німеччина	201	-13,3	-18,5	218	21	32	67	98
Норвегія	23	11,4	-12,3	87	5	32	43	7
Україна	5	261,9	-37,4	31	2	21	4	4
Іран	1	83,1	1,6	60	1	56	2	1
Польща	35	-14,2	-3,2	146	4	32	54	56
Португалія	32	-21,2	-8,5	65	3	21	34	7
Росія	24	-38,6	3,5	216	4	156	11	45
Сінгапур	43	-34,2	8,2	138	1	45	45	47
США	618	200,9	-19,4	364	43	67	76	178
Таїланд	3	-25,5	-7,6	138	4	34	55	45
Туреччина	43	-864,9	120,3	148	3	65	34	46
Угорщина	23	-54,5	-5,6	122	12	33	54	23
Фінляндія	16	-70	14,8	114	15	34	43	22
Франція	98	-0,6	1,4	244	17	65	67	95
Чилі	43	4,7	0,9	74	4	34	32	4
Швейцарія	64	-100,6	19,5	65	5	5	6	43
Швеція	65	10,9	-0,7	43	6	23	36	3
Японія	308	17,2	38,3	65	87	16	12	56

Джерело: сформовано автором на основі [8].

ляє досліджувати безліч вихідних даних практично у до-вільному вигляді. Це особливо важливо, наприклад, при прогнозуванні кон'юнктури, коли показники мають різну розмірність, що ускладнює застосування традиційних економетричних підходів. Завдання кластерного аналізу полягає в тому, щоб на підставі даних (сукупність змінних X), утворити безліч об'єктів C на m (m — ціле значення) кластерів Q1, Q2...Qm, так, щоб кожний об'єкт C, належав одній і тільки одній підмножині розбиття значень. При цьому об'єкти, що належать одному і тому ж кластеру, повинні бути подібними, а об'єкти, що належать різним кластерам — різнорідними. Згідно з поставленим науковим завданням було відібрано такі характерні елементи, що відображають підходи до формування системи державного управління комерційних спорів на основі діяльності міжнародних організацій.

Наступним аспектом для здійснення кластеризації є уточнення предмету аналізу, тобто які саме методологічні аспекти будуть використанні в процесі аналізу. Варто зазначити, що, на нашу думку, державне управління вирішенням міжнародних економічних конфліктів — це сукупність економічних, правових, адміністративних та інших заходів, що спрямовані на противагу економічної та торгової політики іншої країни або корпорації. В залежності від суб'єкта

конфлікту, вона проводиться з ціллю захоплення закордонних ринків (наступальна торгова війна) або попередження торгової "окупації" національної економіки (оборонна торгова війна). Перед тим, як відносини між країнами погіршуються до стану торговельної війни вони проходять декілька стадій, які ідентифікуються набором притаманних їм характеристик (рис. 1).

Як видно з рисунка 1, новітні економічні конфлікти мають свої наслідки та причини. Відносно рівня напруги між країнами, то вони відрізняються ступенем їх суперечливих відносин, і найкраще всього владнати їх у стані суперечливої ситуації, коли конфлікт можна вирішити за допомогою консультацій та переговорів. Досить часто одночасно із загостренням конфлікту ведуться інформаційні війни, і якщо не вирішити загострення відносин на цих рівнях, постає загроза класичної (силової) війни.

На наступному етапі побудови кластерів, за даними комісії ЮНКТАД, нами було сформовано статистичну базу, яка характеризує рівень вирішення економічних конфліктів міжнародними спеціалізованими інституціями (табл. 1). Характеристиками, за якими порівнюються тридцять одна країна світової економіки в таблиці 1 є такі:

— перший блок показників характеризує зовнішньо-економічні та зовнішньополітичні можливості для про-

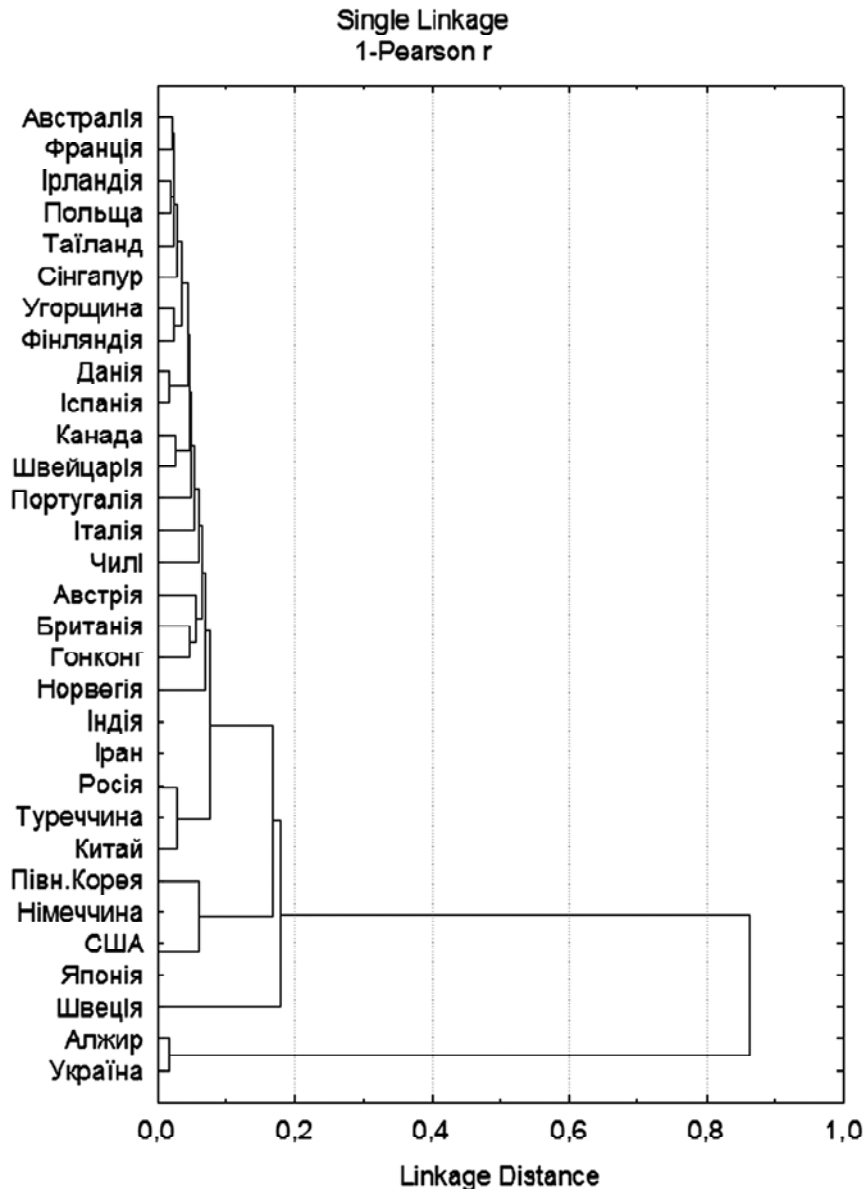

Рис. 2. Деревовидна дендограма кластеризації країн за підходами до формування системи державного управління вирішенням торгово-політичних і комерційних спорів у міжнародних організаціях

ведення незалежної економічної дипломатії, а саме: членські внески в бюджет ООН (млн дол. США); сальдо торгового балансу (млрд дол.); чистий експорт послуг (млрд дол.).

— другий блок аналізованих показників дає змогу визначити кількість торгівельно-політичних та комерційних спорів у певній країні. Так, показниками, що характеризують цей блок стали: кількість позовів вирішення торгово-політичних і комерційних спорів; кількість поданих позовів у Міжнародний Суд ООН, Міжнародний арбітраж та Міжнародний суд СОТ.

За допомогою пакету програми "Statistics" було скомбіновано вхідні дані для рішення задачі кластерного аналізу, яка полягає в класифікаційній розбивці, що задовольняє критерію оптимальності. Згідно з науковим завданням в якості цільової функції було вибрано правило "Single Linkage" (одиначного зв'язку). Згідно з яким на першому кроці об'єднуються два найбільш близьких об'єкта, тобто, що мають максимальну міру

подібності. На наступному кроці до них приєднується об'єкт з максимальною мірою подібності із одним з об'єктів кластера, тобто для його включення в кластер потрібна максимальна схожість лише з одним членом кластера. Цей метод називають ще методом найближчого сусіда, бо відстань між двома кластерами визначається, як відстань між двома найбільш близькими об'єктами в різних кластерах. В якості міри відстані було вибрано функцію:

$$1 - r = 1 - \frac{\sum (x_k - \bar{x}_k)(y_k - \bar{y}_k)}{\sqrt{\sum (x_k - \bar{x}_k)^2 \sum (y_k - \bar{y}_k)^2}} \quad (1),$$

де r — коефіцієнт кореляції Пірсона,

x_k, y_k — значення випадкових величин.

Коефіцієнт кореляції Пірсона є показником кореляції (лінійної залежності) між двома змінними x_k, y_k , який набуває значень від -1 до +1 включно. Значення +1 означає, що залежність між змінними є лінійною і

відображає зростання Y при зростанні X. Значення -1 — відображає зменшення Y при зростанні X. Якщо коефіцієнт кореляції Пірсона дорівнює 0, то лінійної кореляції між змінними немає.

Результати кластерного аналізу країн за підходами до формування системи державного управління вирішення економічних конфліктів у міжнародних організаціях наведені на рисунку 2.

Таким чином, за допомогою цього методу отримали ієрархічну структуру країн за зазначеними характеристиками, що дозволяє виділити однорідні утворення "кластери". Як видно з рисунка 2, на дистанційному рівні від 0,05 до 0,10, можна виділити три кластерних утворення. В кластерному утворенні №1 згруповано 19 країн, що безперечно мають досить великі сегменти в міжнародних економічних відносинах, це такі країни: Австралія, Франція, Ірландія, Польща, Таїланд, Сінгапур, Угорщина, Фінляндія, Данія, Іспанія, Канада, Португалія, Швейцарія, Австрія, Гонконг, Італія, Норвегія, Чилі. Аналізовані країни першого кластеру мають спільні риси. По-перше, це схожа за своїм змістом структура та динаміка зовнішньоекономічної діяльності, яка перш за все характеризується переважанням експорту над імпортом та торгівлею з економічно розвинутими країнами. Вищезазначені країни є членами системи організацій ООН, відповідно сплачують внески, проте вони не мають вагомego значення у цій міжнародній структурі. Суперечки та торгові спори, які виникають вирішуються з врахуванням інтересів міжнародних корпорацій, які на території цих країн мають центральні офіси. Як свідчить аналіз, у цих країнах високий рівень позовів до регіональних спеціалізованих судів Європейського Союзу та інших регіональних спеціалізованих установ, проте характер комерційних спорів має локальну природу. Також зазначені країни досить часто використовують Міжнародний суд СОТ.

Країни другого кластеру включають такі країни, як: Індія, Іран, Росія, Туреччина, Китай. Ці країни мають протилежні підходи до формування системи заходів вирішення комерційних спорів у міжнародних організаціях. Насамперед, зазначені країни мають досить великі обсяги міжнародної економічної діяльності, яка керується державними та олігархічно-державними монополіями. Також слід наголосити, що країни другого кластеру недостатньо інтегровані до системи міжнародних організацій, про що свідчить кількість регулярних внесків у систему організацій ООН та кількість позовів до міжнародного Суду ООН і регіональних спеціалізованих установ. Міжнародні економічні конфлікти, які виникають в цих країнах вирішуються в основному за рахунок Міжнародного арбітражу. Всі країни другого кластеру намагаються вирішити торгово-політичні конфлікти у двосторонніх відносинах, що робить ефективність вирішення таких питань недостатньо ефективною. З іншої сторони, країни та корпорації, з якими виникають комерційні конфлікти в країнах другого кластеру іноді відносяться до країн першого кластеру, які намагаються перетягнути вирішення комерційних спорів до регіональних судових органів, де вони мають значне лобі.

Таблиця 2. Основні причини міжнародних економічних конфліктів та найбільші учасники третього кластеру

Учасники економічних конфліктів	Причини економічних конфліктів
США - ЄС	Прямий та прихований протекціонізм
	Нав'язування власних стандартів
	Порушення правил режиму найбільшого сприяння
	Зловживання дозволенними СОТ антидемпінговими засобами
США - Китай	Штучне завищення курсу юаня
	Обмеження експорту
	Нелегальний китайський експорт
Китай - ЄС	Нав'язування Китаю власних стандартів
	Маніпуляції тарифами на експорт
Росія - інші країни	Прямий та прихований протекціонізм
	Зловживання фітосанітарними нормами
	Використання економічної залежності інших країн, для досягнення політичних цілей

Джерело: сформовано автором на основі [6; 7].

На протигагу країнам першого та другого кластеру країни третього кластеру вирізняються досить специфічними підходами до формування системи заходів вирішення економічних конфліктів. Країни третього кластеру, ґрунтуючись на діяльності міжнародних організацій здатні доводити торгові війни до вкрай тяжких наслідків. Так, приклад США свідчить про те, що не треба витрачати гроші на озброєння, жертвувати людьми, вести дипломатичні переговори, коли країну можна просто обмежити у зовнішньоекономічній діяльності. І це не торгові санкції однієї великої держави проти іншої. Це коли економічно та промисловорозвинуті країни такі, як США, Великобританія та ін. накладають торгові ембарго на Кубу, Югославію, Білорусь та інші значно менш розвинені країни. На сьогодні основними країнами з агресивним підходом до формування державного управління вирішення комерційних і торгово-політичних спорів є саме країни третього кластеру. Лідером за числом торговельних суперечок є США. Ця країна виступала стороною комерційних суперечок понад 332 рази, причому у 106-ти випадках в якості позивача (скаржника) та у 220-ти випадках — як відповідач. Другу позицію у рейтингу країн-позивачів і країн-відповідачів займає ЄС (189 — як позивач, 74 — як відповідач). Китай як провідна країна у міжнародній торгівлі за період членства у СОТ — 31 раз ставала об'єктом скарг з боку торговельних партнерів, натомість сама ця країна ініціювала лише 10 скарг на своїх торговельних партнерів.

Основні причини міжнародних економічних конфліктів та найбільші учасники третього кластеру наведено в таблиці 2.

Для вирішення суперечок, що виникають у міжнародних економічних відносинах між сторонами різних держав, найчастіше використовується Міжнародний комерційний арбітраж та система СОТ. Проте як раз країни першого кластеру є в першу чергу монополістами у праві голосування та лобювання інтересів, тому країни другого кластеру не дуже часто позиваються до ООН та спеціалізованих структур, у тому числі СОТ. Сучасна практика міжнародного партнерства свідчить про те, що чимало розбіжностей та спорів, які виникають під час виконання зовнішньодоговірних контрактів, вирішуються міжнародним комерційним арбітражем, престиж якого сьогодні є безумовним. У таких умовах вектор розвитку державного управління в сфері вирішення економічних конфліктів для України має формуватися саме на заса-

дах країн першого кластеру з акцентом на просування у СОТ. Оскільки за своїми зовнішньоекономічними характеристиками ці країни досить схожі.

ВИСНОВКИ

Отже, в процесі визначення діяльності та значення міжнародних організацій в регулюванні економічних конфліктів на основі кластерного аналізу було обґрунтовано переконливі результати, що характеризуються високою достовірністю та науковою новизною. Так, на основі деревовидної дендограми кластеризації країн за підходами до формування системи державного управління вирішення торгово-політичних і комерційних спорів у міжнародних організаціях виявлено три групи кластерів. Перший кластер інтеграційно-орієнтованих країн, де формування системи державного управління вирішення комерційних спорів у міжнародних організаціях акцентує увагу на інтеграційній природі експорту, членством ООН, використанням регіональних спеціалізованих установ, де і лобіюються інтереси. Другий кластер регіонально орієнтованих країн, де формування системи державного управління вирішення економічних конфліктів у міжнародних організаціях базується на двосторонніх відносинах. Внаслідок переважання торгових конфліктів з країнами першого кластеру, які намагаються перетягнути торгові суперечки до регіональних судових органів, де вони мають значне лобі. Третій кластер країн-агресорів, які ґрунтуються на діяльності міжнародних організацій здатні доводити торгові війни до вкрай тяжких наслідків завдяки монопольному положенню в ООН та регіональних інтеграційних організаціях.

За таких умов аналіз стратегій використання процесуальних механізмів СОТ з урегулювання міжнародних економічних конфліктів для формування дієвої системи державного управління політикою економічної дипломатії має значний інтерес та фактичну важливість з огляду на новітні процеси трансформації публічного управління та адміністрування в Україні.

Література:

1. Бойко Р.В. Порівняльний аналіз умов участі України в світовій організації торгівлі із іншими членами багатосторонньої торгівельної системи (2012—2013 рр.) [Електронний ресурс] / Р.В. Бойко, О.М. Семененко, Ю.Б. Добровольський, С.А. Плешкунов, В.А. Таврін // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил. — 2014. — Вип. 2. — С. 205—214.
2. Довгань Ж.М. Переваги та недоліки вступу України до Світової організації торгівлі в контексті впливу на фінансову стійкість банківської системи [Електронний ресурс] / Ж.М. Довгань // Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Економіка. — 2013. — Вип. 23. — С. 280—284.
3. Духневич А. Регулювання міжнародної торгівлі сільськогосподарськими товарами в рамках Світової організації торгівлі [Електронний ресурс] / А. Духневич // Історико-правовий часопис. — 2013. — № 2. — С. 83—88.
4. Чириченко Ю.В. Світова організація торгівлі: окремі пріоритети вдосконалення діяльності [Електронний ресурс] / Ю.В. Чириченко // Економічний простір. — 2013. — № 69. — С. 33—42.

5. Яловий К.В. Регулювання Європейським Союзом та Світовою організацією торгівлі захисних заходів у сфері зовнішньої торгівлі [Електронний ресурс] / К.В. Яловий // Юридична наука і практика. — 2011. — № 1. — С. 31—37.

6. Detailed Trade Topics WTO [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Browse/FE_B_009.aspx

7. Speeding up trade: benefits and challenges of implementing the WTO Trade Facilitation Agreement (2015) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr15_e.htm

8. Statisticians from Asia-pacific least developed countries trained in measuring the information economy [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1219&Sitemap_x0020_Taxonomy=UNCTAD%20Home;#561;#Statistics;#1713;#InformationandCommunicationTechnologies;#2045;#informationeconomy:measurement

References:

1. Bojko, R. V. Semenenko, O. M. Dobrovols'kyj, Yu. B. Pleshkunov, S. A. and Tavrin, V. A. (2014), "A comparative analysis of the terms of Ukraine's participation in the world trade organization with other members of the multilateral trading system (2012—2013)", *Zbirnyk naukovykh prats' Kharkivs'koho universytetu Povitrianykh syl*, vol. 2, pp. 205—214.
 2. Dovhan', Zh. M. (2013), "Advantages and disadvantages of Ukraine's accession to the World Trade Organization in the context of the impact on the financial stability of the banking system", *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu Ostroz'ka akademiia. Ekonomika*, vol. 23, pp. 280—284.
 3. Dukhnevych, A. (2013), "Regulation of international trade in agricultural products within the framework of the World Trade Organization", *Istoryko-pravovyj chasopys*, vol 2, pp. 83—88.
 4. Chyrychenko, Yu. V. (2013), "World Trade Organization: Separate Priorities for Improving Activities", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 69, pp. 33—42.
 5. Yalovyj, K. V. (2011), "Regulation of the European Union and the World Trade Organization for Trade Defense Measures in the Field of Foreign Trade", *Yurydychna nauka i praktyka*, vol. 1, pp. 31—37.
 6. WTO (2017), "Detailed Trade Topics", available at: https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Browse/FE_B_009.aspx (Accessed 20 Dec 2017).
 7. WTO (2015), "Speeding up trade: benefits and challenges of implementing the WTO Trade Facilitation Agreement", available at: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr15_e.htm (Accessed 20 Dec 2017).
 8. UNCTAD (2016), "Statisticians from Asia-pacific least developed countries trained in measuring the information economy", available at: http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1219&Sitemap_x0020_Taxonomy=UNCTAD%20Home;#561;#Statistics;#1713;#InformationandCommunicationTechnologies;#2045;#informationeconomy:measurement (Accessed 20 Dec 2017).
- Стаття надійшла до редакції 02.12.2017 р.*